

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10— K pol leta 5— " četrt leta 2:50 " posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostopne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h " " dvakrat . . . 12 " " " trikrat . . . 10 " za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise službe je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštine.

Agitirajte, pridobivajte novih naročnikov za naše liste, ki so:

Učiteljski Tovarish - - -
- - - **Popotnik, Zvonček.**

Iznova pozivamo vsa okrajna učiteljska društva, naj store svojo dolžnost v polnem obsegu! Vsi na delo!

Naši listi.

Od upravnikov Zaveznih listov smo slišali, kako klerikalci javno in na tihem rujejo proti »Popotniku« in »Zvončku« ter jih povsod, kjer so v večini, mečejo iz učiteljske, odnosno šolske knjižnice.

Napredno učiteljstvo hoče ubiti. Ker ga duševno ne morejo, pa bi ga radi gmotno. Ni dovolj, da so ga osleparili za draginjsko doklado, izkušajo mu škodovati tudi na gospodarskem polju. Javna tajnost je, da izkušajo z vsemi sredstvi vzeti »Učit. tiskarni« delo in zaupanje ter jo spraviti v konkurz. Neki njihov somišljenik se očitno baha, da pride tiskarna v dohlednem času v njihove roke. Šolske tiskovine so ji na umazan način odjedli, zdaj jo skušajo oškodovati še pri listih.

Opozoriti moramo učiteljstvo, da je postopanje kraj. šol. svetov, ko kratkoma zavrnejo vsak učiteljev predlog, protipostavno in nezakonito. Glasom § 18. izvršilnega predpisa k dokončnemu šolskemu in učnemu redu je kot najmanjša izmera za učiteljsko knjižnico določeno za enorazrednice 10 K in potem za vsak nadaljni razred več za 5 K. Šolski voditelj mora v dogovoru s konferenco, na enorazrednicah z veroučiteljem, pri vsakoletnem proračunu navesti učila in knjige, ki naj mu jih preskrbi kraj. šol. svet. Ako mu ta črta kako postavko, naj se voditelj pritoži na c. kr. okr. šol. svet, ki se bo ravnal po § 43. zakona z dne 14. maja 1869, ki ukazuje, da je nadaljnje izobraževanje učiteljev v pedagoškem in znanstvenem oziru pospeševati s šolskimi časopisi, učiteljskimi knjižnicami, konferencami in učnimi tečaji, ter uradoma ukrenil, kar je potreba v tem oziru, to se vpiše v proračun dotični znesek, ki ga je

črtal kraj. šol. svet. Marsikak vaški motogotec, ki je bil le nahujskan od gotove strani, bo rajši ustregel upravičeni učiteljevi želji, kakor imel sitnosti z višjo šolsko oblastjo.

Učiteljstvu pa kličemo: Ne pusti si kratiti svojih, v zakonu zajamčenih pravic!

Ključ! Dežele ali učitelji?*)

Dr. Karel Renner.

Sveto razbojstvo sedemnajstih dežel nad denarnimi škrinjami države in nad denarnicami državljanov se srečno bliža svojemu koncu. Kjer je polom najbližji, je Zaleskega pomoč brz pri rokah. Finančni minister rad sleče državo do vestije, državljanje do srajce, samo da se privilegirana deželna gospoda na novo opravi. In sveto je to razbojstvo kakor križarske vojne, ki so prav tako vse narode združile za visoki cilj; enak čudež se godi sedaj: Nemci, Čehi, Jugoslovani, Poljaki in Ukrajinci pokopavajo pred škrinjno zavezo svoje nacionalne bojne sekire, da si oprostijo roke za zajemanje. Trepetajte, narodi avstrijski, če se vaša narodna zastopstva koljejo, ker ovirajo vaše blagostanje; ampak trikrat gorje vam, ako se zbegajo, zakaj potem oplene vaše blagostanje s kontribucijami!

Sedemnajstere kronovine so, kakor pravijo, avtonomne; seveda le v razmetavanju denarja in v zadolževanju. V tem so samosvoje kakor grofovski mladiči pri igri. Ampak pri nabiranju denarja pozabljajo na vse besede o zgodovinsko-političnih individualitetah in avtonomnih pravicah. Plačo in davke naj naklada država, vsako leto pa naj nam odkazuje potrebne zneske, kakor stisnjen očanec zapravljenemu sinu, kakor kavalir svoji kurtizanki. Ampak naj se ne predrzne, da bi potem povpraševala za odkazanim denarjem, da bi nadzorovala in kontrolirala, zakaj to bi bilo nedopustno vmešavanje, ki ga treba zavrniti z vso odločnostjo in iz vseh pljuč! Ko je finančno ministrstvo v letu 1907 predložilo prvi načrt za sani-

* Dobesedni ponatisk iz »Zarje« št. 506 in 507. Uredništvo.

ranje, je imelo še toliko samospoštovanja, da je predložilo kontrolni zakon v osnutku; da je zahtevalo odobritev zakona, je imelo še dovolj teoretične vesti, da se je v debelem sijajnem državnem spisu na podlagi finančne statistike iz leta 1905 poskusilo opravičiti. Danes pa odpira, kakor poslušna in moralčna Nežika svojo kamrico, poslušno pokrov svoje skrinje. Sicer se definitivno zmeša in razbije finančni sistem države, ampak kaj je to mar državnemu ministru po milosti poljskega kola? Pijačo jim izroča kot davčni vir, kaj čuda, da ga opijani navdušenje.

Denarni glad dežel postaja občna nevarnost za Avstrijce. V poslednjih sedmih letih (1905 do 1912) so narasle potrebščine dežel za 42,6 odstotkov in imajo tendenco, da se vsakih petnajst let podvoje! Med sedemnajstimi sestrami je kajpakda Nižja Avstrija pohlevna dekla Dunaja, ker se ji vsled alkimistične umetnosti Dunaja in vsled nižjeavstrijske industrije usipa denar sam od sebe v naročje. Ta dežela se je torej zadovoljila z 21,3%nim zvišanjem potrebščin. Ostale sestre pa imajo rastoče potrebe, kakor je razvidno iz sledečega pregleda:

	Potrebščina v milijonih 1909	1912	Zvišanje v %
Nižja Avstrija	47,4	57,5	21,3
Češko	78,5	96,3	23,7
Dalmacija	2,4	3,0	25,0
Štajersko	17,2	22,6	33,5
Bukovina	6,0	8,2	36,5
Gorenja Avstrija	8,0	11,8	47,5
Istra	2,15	3,2	48,8
Galicija	46,3	71,0	51,2
Kranjska	4,3	6,7	55,8
Goriška	1,63	2,59	58,9
Solnograška	3,1	5,0	61,3
Tirolsko	6,7	11,0	64,2
Slezija	7,16	11,76	64,3
Moravsko	32,2	56,0	73,3
Koroško	4,0	7,0	75,0
Predarlško	0,79	1,46	97,4
Trst	11,33	22,42	97,8

Te številke govore cele knjige, knjige o upravnih zanemarjenosti in politični korupciji; člani finančnega odseka, ki se tako brezobzirno potegujejo za saniranje, ne morejo skriti svoje pohlepne maske za številkami. V tej družbi je Steinwender, finančni genij koroškega deželnega zbora, ki je potrebščine tega deželnega zbora v sedmih letih pomnožil za 75 odstotkov.

in ki vendar nima niti beliča za učitelje — teh 75 odstotkov — velika večina se odteka v žep agrarcev! V tej družbi je Fink, deželni odbornik Predarlške, s skoro stodontno pomnožitvijo deželnih potrebščin. Vmes so moravski Čehi, ki so za 73,3% pomnožili deželne izdatke. Tu se oglašajo deželni odbornik Stölzel iz Solnograda z več kot 60 odstotki in Schöpfer iz Tirol s svojimi 64,2 odstotki in neizogibni Šušteršič, kranjski vojvoda »brez kron« s 55,8 odstotki. Da je Galicija z 51,2 odstotkov v sredi in da Češka s 23,7 odstotki caplja daleč odzad, ima posebne vzroke: v teh dveh deželnih zborih — veselite se, davkoplačevalci, razsaja obstrukcija in vas nista mogla osrečiti z zvišanimi izdatki!

Usiljiva agrarna demagogija deželnozbornskih klik kriči iz teh števil i molk, ki izraža onemoglost in strahopetnost državne finančne uprave, pojasnjujejo te številke, ker so gospodje Schraffl na Tirolskem, Fink na Predarlškem, Šušteršič na Kranjskem presistematično in prerazuzdano kupovali kmečke glasove z deželnimi subvencijami, zato naj davkoplačevalci plačujejo državi nove davke! Ker je gospoda sudetskih in prikarpatških dežel svoji nacionalni demagogiji — poleg agrarne! — preslepo služila in zapravljala deželni kruhek, zato naj si parlament splošne volilne pravice nakopje sovraštvo z novimi davki! In vse meščansko časopisje molči in odobrava to početje!

Skoro iz vseh sedemnajstih kotov države reži deficit, kar kažejo bilance leta 1912:

	Prebilnik leta 1912	Primanjkljaj v tisočih K
Nižja Avstrija	9-3	—
Gorenja Avstrija	—	563
Solnograška	—	661
Štajersko	—	4.000
Koroško	—	1.100
Kranjska	—	1.658
Tirolsko	—	1.215
Predarlško	—	250
Trst	—	4.766
Istra	—	507
Goriška	—	790
Češko	—	35.390
Moravsko	—	21.587
Slezija	—	2.847
Galicija	—	5.873
Bukovina	—	2.791
Dalmacija	6-0	—

LISTEK.

Preslepljen in otet.

Takrat, ko je še mnogo živali tekalo prosto po svobodnih pašnikih in gozdovih, takrat, ko so imele vse živali še enega kralja-sodnika, takrat je bil osel, ki pa ni bil še svoboden.

Vdan v svojo usodo je služil zvesto svojemu gospodu in se debelil. Pa kaj bi se ne! Kadar se mu je zljubilo, pa je stekel k jaslim, do vrha naloženim, in se najedel do sitega ter legel v mehko listje. Dela tudi ni imel težkega. Gospod mu je bil zvrta luknjo v plotu ob cesti. Skrit za varnim plotom je imel osel nalogo podražiti vsakega mirnega popotnika s svojim prijetnim »i-a« ter obrcati ga, ako bi se preveč približal plotu.

Oslu je ugajala služba in vestno jo je izpolnjeval.

Zgodilo se pa je, da so se popotniki naveličali njegovega riganja in njegovih brč. Šli so h kralju-sodniku in se pritožili.

Kralj-sodnik je nagubančil čelo, pomislil in dejal:

»Potrpajte, da postane preobjesten. Tedaj mu gotovo ne bo več zadostovalo rigati in brcati za varnim plotom. Upal si bo na cesto in čez cesto v svoji predrznosti. Tistikrat bom poslal svojo stražo, da ga privede pred sodbo.«

Res se je osel naveličal nagajati izza plota. Šel je na cesto in čez cesto. Komaj pa prestopil cesto, ga je že zgrabila kraljeva straža in odvedla pred sodbo.

Radovedno si ga ogleda kralj-sodnik in meni: »Bolaj je! Naj ga pregleda zdravniški izvedenec!«

Prišel je zdravniški izvedenec, preiskal bolnika in odmajal z glavo:

»Zdrav je!«

»Odpri mu lobanjo,« ukaže kralj. Izvedenec sluša, razkolje oslu lobanjo na dvoje in položi pred kralja kup slame.

»Izčisti boljše in potem zašij!« ukaže kralj.

Izvedenec privleče še kup slame na dan in zašije nato lobanjo.

Tedaj vstane kralj-sodnik in pravi:

»Sedaj veste, dragi popotniki, kako se tej reči streže. Mislim, da se odslej ne boste več pritoževali, če vas še kdaj kdo obriga in obrca, zakaj spoznali boste takoj kal bolezn, in usmiljenja polno bo vaše srce.«

»Ti pa,« nadaljuje kralj-sodnik in se obrne proti oslu, »Ti pa, ki te je presleplila bolezen in ki smo te oteli, pojdi v miru k svojemu gospodu! — Dovolj si mu služil, zvesto, slepo služil, dovolj velikih uslug si mu izkazal — lahko te redi zastoj do smrti!« —č.

Iz umetniškega sveta.

Slovensko deželno gledališče.

Orpheus v podzemlju. Burleskna opera v 2 dejanjih. — Spisal Hektor Cremieux, uglašil Jacques Offenbach. — Lehár, Fall, Jarno in vsa ostala družba se je letošnjo sezono docela umaknila z repertoarja. Grof Luksemburški, Knežna, Dolarska princeza in Ločena žena ter solzava Logarjeva Krista žive le še v dobrem in prijetnem spominu na lličiča in Hadrbolečvo. Letos je odprt hram modric čestitljivim operetam Suppeja in Offenbacha, ki vkljub svoji starosti niso izgubile privlačne sile in polnijo gledališče še danes, če je to dunajskim operetnim fabrikantom po godu ali ne.

Vsebine operete »Orpheus v podzemlju« ne bom navajal, bilo bi škoda papirja. Nastopajo grški bogovi in boginje kot ljudje, karikature, ki jih ni lahko pogoditi.

Satira, parodija in persiflaža kraljujejo nad vsem delom, tako da tudi iz glasbe kukajo dovtipi in silijo človeka k smehu. Uprizoritev pa mora poznati meje. Ni prav, da se iz zabavne stvari ustvari cel cirkuški dirindaj, kot se je opereti godilo na našem odru in kot se je pretiravalo pri opereti »Boccacio«. Če je igranje le prebedasto, se ne moreš smejati. Predvsem bi se brez škode zmanjšala kopa lokalnih »vicov«, posebno bi se jih lahko ogibalo tam, kjer so najmanj na mestu. Gotovo ni posebno okusno, če dela sam Jupiter reklamo ljubljanskim optikom, pekrom in gostilnam. — V celoti so igrali prav predpustno. Bukšekov »Orfej« je imponiral. Povhe ni mogel napraviti Jupitra smešnejšega kot ga je. Družica (Juno) z malo vlogo mu je bila Bukškova. Pohvalo zaslužita zopet Richterjeva kot Euridice, Skrbinšek kot Mars. Čebelarja Aristeja je dobro pel Kovač, javno mnenje je zastopala Šetrljova. Ugajal pa je najboljši Buhuslav v vlogi Styxa. Njegov humor je naraven, zato se mu gledišče od srca nasmije. Kar je manjših vlog, so odigrali ostali sodelujoči več ali manj spretno. Pohvaliti moram za naše razmere dostojno scenerijo in okusno napravljene kostume. Občinstvo se je pri burleski izvrstno zabavalo, utegne »Orfej« biti še